

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 20 november 2024

Mål nr
Ö 2661-24

PARTER

Klagande

Café Aktersnurrän AB, 556423-1081
Östra Skeppsbron 7
611 35 Nyköping

Företrädd av Riksåklagaren
Box 5553
114 85 Stockholm

Motpart

JS

Ombud och offentlig försvarare: Advokat FND

SAKEN

Avvisande av överklagande

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Göta hovrätts beslut 2024-03-11 i mål B 4706-23

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen undanröjer hovrättens beslut och återförvisar målet till hovrätten för fortsatt behandling.

FND ska få ersättning av allmänna medel för försvaret av JS i Högsta domstolen med 2 871 kr. Av beloppet avser 2 297 kr arbete och 574 kr mervärdesskatt.

Det ankommer på hovrätten att pröva frågan om skyldighet för JS att till staten återbetala kostnaden för försvaret i Högsta domstolen.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Riksåklagaren har för målsägandens räkning yrkat att Högsta domstolen ska undanröja hovrättens avvisningsbeslut och återförvisa målet till hovrätten för prövning av det enskilda anspråket enligt överklagandet dit.

JS har bestritt yrkandet.

SKÄL

Bakgrund

1. JS åtalades för penningtvättsbrott. I samband med åtalet yrkade målsäganden, Café Aktersnurrans AB, skadestånd av JS. Åklagaren förde bolagets talan. Tingsrätten dömde JS i enlighet med åtalet och beslutade att hon skulle betala skadestånd med en del av det yrkade skadeståndsbeloppet.

2. JS överklagade domen beträffande såväl ansvar som skadestånd. Åklagaren överklagade därefter domen för Café Aktersnurrans räkning och yrkade att bolagets skadeståndstalan skulle bifallas fullt ut.
3. Hovrätten har avvisat överklagandet med hänvisning till att åklagaren inte är behörig att föra målsägandens talan.
4. Riksåklagaren har gjort gällande att åklagarens behörighet att företräda målsäganden omfattar rätten att överklaga när ansvarsfrågan är föremål för prövning i högre rätt på grund av den tilltalades överklagande.

Frågan i Högsta domstolen

5. Frågan i målet är alltså om åklagaren – när enbart den tilltalade har överklagat i ansvarsdelen – är behörig att för målsägandens räkning överklaga domen beträffande det enskilda anspråket.

Handläggningen av enskilda anspråk

6. En talan mot den misstänkte eller annan om enskilt anspråk i anledning av brott får föras i samband med åtal för brottet. Om en fortsatt gemensam handläggning skulle medföra väsentliga olägenheter får rätten förordna att talan ska handläggas som ett tvistemål. En handläggning enligt reglerna om tvistemål kan också bli följden av att ett åtal läggs ned eller avvisas. (Se 22 kap. 1, 5 och 6 §§ rättegångsbalken.)
7. Överklagas en dom enbart avseende det enskilda anspråket behandlas målet i högre rätt som ett tvistemål (se 51 kap. 30 § rättegångsbalken).

8. Om ett enskilt anspråk grundas på ett brott som hör under allmänt åtal är åklagaren på målsägandens begäran skyldig att förbereda och utföra målsägandens talan i samband med åtalet, om det kan ske utan väsentlig olägenhet och anspråket inte är uppenbart obefogat. Detta gäller också när anspråket har övertagits av någon annan än målsäganden. (Se 22 kap. 2 § första och tredje styckena rättegångsbalken.)

9. I rättspraxis har 22 kap. 2 § tolkats på det sättet att åklagaren är behörig att föra i princip varje talan mot den tilltalade i anledning av brottet (jfr ”Båtägarens enskilda anspråk” NJA 1994 s. 306 och även NJA 2008 s. 436). De ändamål som ligger bakom paragrafen – framför allt de process-ekonomiska fördelarna – har ansetts tala starkt för en sådan ordning. Skillnaden i uttryckssätt i 1 § och 2 § (talan *i anledning av* brott respektive anspråk som *grundas på* brott) saknar således numera i praktiken betydelse (se Per Olof Ekelöf m.fl., Rättegång II, 9 uppl. s. 213 och Roberth Nordh, Enskilt anspråk, 3 uppl. s. 21 ff.).

10. Behörigheten för åklagaren att föra målsägandens talan gäller så länge det enskilda anspråket handläggs i samma rättegång som ansvarstalan avseende det brott som anspråket är knutet till. Om det enskilda anspråket avskiljs från åtalet och handläggs som ett tvistemål är åklagaren alltså inte längre behörig att företräda målsäganden. (Se NJA II 1943 s. 295 och Peter Fitger m.fl., Rättegångsbalken, Supplement 61, november 2008, s. 22:17.)

11. Syftet med regleringen i 22 kap. 1 § är att parterna och domstolen ska besparas tid och kostnader genom att en talan om enskilt anspråk handläggs i samma rättegång som ansvarstalan.

12. Skyldigheten för åklagaren att föra målsägandens talan har motiverats med att en målsägande ska kunna få sitt skadeståndsanspråk prövat utan att det medför större olägenheter eller kostnader. Regleringen innebär att en

målsägande kan få hjälp av åklagaren att föra skadeståndstalan i de fall han eller hon inte har rätt till målsägandebiträde (jfr 3 § andra stycket lagen, 1988:609, om målsägandebiträde).

Åklagarens behörighet i högre rätt

13. Åklagarens behörighet och skyldighet att föra målsägandens talan om enskilt anspråk gäller även i högre rätt. En grundläggande förutsättning är dock att ansvarsfrågan avseende det brott som målsägandens talan avser är föremål för prövning där (se p. 10).

14. Det är därmed klart att åklagaren inte är behörig att företräda en målsägande i högre rätt när en dom endast har överklagats avseende ett enskilt anspråk. I ett sådant fall handläggs målet som ett tvistemål och åklagaren har inte ställning som part. Det är också klart att åklagaren är behörig att föra målsägandens svarandetalan när den tilltalade har överklagat både i ansvarsfrågan och avseende ett till ansvaret knutet enskilt anspråk.

15. Det är mera oklart vad som gäller i fråga om överklagande för målsägandens räkning när åklagaren inte avser att överklaga i ansvarsdelen men domen har överklagats av den tilltalade i den delen.

16. Lagtexten i 22 kap. 2 § rättegångsbalken ger inte någon vägledning. I förarbetena uttalas att åklagaren är behörig att företräda målsäganden när den tilltalade har klagat både i ansvars- och skadeståndsdelen. Samtidigt anges att åklagaren inte får överklaga endast beträffande det enskilda anspråket. Några tydliga uttalanden görs dock inte i frågan om åklagarens behörighet att överklaga för målsägandens räkning när enbart den tilltalade har överklagat i ansvarsdelen. (Jfr NJA II 1943 s. 291.)

17. När den tilltalade har överklagat både rörande ansvar och enskilt anspråk är åklagaren part i överinstansen. Åklagaren är i det fallet behörig att föra målsägandens talan. Det ligger väl i linje med ändamålsskälerna bakom bestämmelsen i 22 kap. 2 § (se p. 11) att åklagarens behörighet även omfattar att överklaga för målsägandens räkning när ansvarsfrågan kommer att prövas på grund av den tilltalades överklagande i ansvarsdelen. En motsatt ordning skulle vara förenad med praktiska olägenheter. Bland annat skulle målsäganden då, trots att åklagaren är part i målet i ansvarsdelen, behöva bevaka frågan och själv – eller genom ombud – överklaga domen.

18. De lagändringar som har gjorts sedan regleringen infördes och den utvidgning av åklagarens behörighet som följer av rättspraxis talar också för en sådan tolkning av bestämmelsen. (Jfr bl.a. prop. 1969:114 s. 44 f., prop. 1987/88:1 s. 15 f. och "Båtägarens enskilda anspråk".)

19. Några bärande skäl som talar mot denna tolkning finns inte. Åklagarens behörighet att företräda målsäganden kommer visserligen att upphöra om den tilltalade avger en nöjdförklaring eller återkallar sitt överklagande eftersom det enskilda anspråket då ska handläggas som ett tvistemål. Att behörigheten upphör gäller emellertid även vid en tillämpning av 22 kap. 5 eller 6 § rättegångsbalken, till exempel när en talan om enskilt anspråk avskiljs från brottmålet för att handläggas som ett tvistemål.

20. En åklagare är alltså behörig att överklaga en brottmålsdom beträffande ett enskilt anspråk utan att samtidigt överklaga i ansvarsdelen, om den tilltalade har överklagat domen såvitt avser ansvar för det brott som det enskilda anspråket grundas på.

Bedömningen i detta fall

21. Åklagaren var behörig att för målsägandens räkning överklaga domen avseende det enskilda anspråket. Det var därför inte riktigt att avvisa överklagandet. Avvisningsbeslutet ska undanröjas och målet återförvisas till hovrätten.

I avgörandet har deltagit justitieråden Anders Eka, Agneta Bäcklund, Petter Asp, Cecilia Renfors (referent) och Margareta Brattström
Föredragande har varit justitiesekreteraren Lovisa Kvist